

> Ajapaiga eestvedaja
Vahur Puik.

MEISTER

KULTUURIPÄRANDI PILVEMAASTIKUD

*Ajaloolistele piltidele pühendatud ühisloomeplatvormi
Ajapaik looja Vahur Puigiga tegid intervjuu Heli Nurger ja Karola Mursu*

FOTOD: RASMUS JURKATAM JA AJAPAIK

Alates 2000. aastatest on maailmas tekkinud järjest enam andmebaase, mis koondavad ja täiendavad infot kultuuripärandi kohta. Täpselt 10 aastat tagasi, 2011. aasta veebruaris, sündis Eestiski omanäoline ajalooliste fotode koondamiseks, ülepildistamiseks ja kirjeldamiseks mõeldud keskkond Ajapaik. Räägime käesolevas meistriloos Vahuri teekonnast kultuuripärandi pilvemaastikel.

KAS SA OLED ROHKEM KULTUURIPÄRANDI VÕI IT-MEES?

Tausta poolest olen ikka rohkem kultuuripärandi mees. Tegelikult saavad Ajapaigas kokku kolm minu elu tahku: geograafia, fotograafia ja kultuuripärand. Ma olen õppinud Tartu Ülikoolis geograafiat, valisin selle humanitaarsema suuna ehk kultuurigeograafia (praegu kuluks muidugi ära, kui oleksin rohkem geoinformaatiikat õppinud). Kolmandas klassis kinkis isa mulle fotoaparaadi, hiljem jõudsin Vallo Kalamehe juurde fotingi. Tahtsin pärast keskkooli minna fotograafiat õppima, aga toona ei olnud seda eriala võimalik

kõrghariduse tasemel riigieelarvelisena Eestis õppida. Kolmandaks – mu isa oli suur vanavarakoguja, juba kooliajal meeldisid mulle vanad puitesemed ja puutöö.

Pärast ülikooliõpinguid teenisin siiski mõnda aega leiba fotograafina, pildistasin ööklubis ja filmivõtetel. Olin aidanud kureerida paari näitust Eesti Rahva Muuseumis (ERM) ja Tartu Linnamuuseumis, enne kui Kristjan Raba ERMist mind enda asemel näituste korraldajaks kutsus. Kristjan alguses meelitas mind, et küll jõuad mõlema tööga tegeleda, aga tõe au andes – ega muuseumitöö kõrvalt enam muuga tegeleda ei

jõudnud. Nüüd ütlen, et olen ise aktiivse fotograafina
erru läinud, aga see-eest tegelen igapäevaselt teiste
inimeste pildistatud ajaloolistega fotodega.

~ Vahur Tallinna vanalinnas
Kooli tänaval vana fotot
üle pildistamas.

MIS SIND INNUSTAS KULTUURIPÄRANDIMAAILMA SÜVENEMA?

Kuna minu klassivenna ema Virve Tuubel töötas
ERMis, siis sattusime klassiga tihti muuseumisse.
Mulle seal väga meeldis. Veski tänaval ERMi näitu-
sel käies nägin kord noore poisina üht toredat väikese
rattaga liivi vokki ja otsustasin sellest koopia valmis-
tada. Käisin ja mõõdistasin voki osi ERMi hoidlas,
mis asus siis Sõbra tänava õigeusu kirikus, treimistööd
tegin Tartu Kõrgema Kunstikooli töökojas. Jupid sain
valmis, aga vokiks on jäänud kokku panemata (ehk
kunagi veel jõuan). Nii et küllap kultuuripärandiga

✓ Kohtumisele fotograafiga saabus Vahur pakaselisest päevast hoolimata jalgrattaga, mis on tema põhiline liiklusvahend, käes kaks paari ema kootud villaseid käpikuid.

nakatumine juhtus tõesti juba lapsepõlves.

KUIDAS JÕUDSID MÖTTENI AJAPAIGA-TAOLINE

ANDMEBAAS LUUA?

2008. aastal tehti fotode jagamise platvormile Flickr juurde rubriik ajalooliste fotode ja fotokogude jaoks. Sellesse Flickr Commonsisse hakkas esimesena fotosid lisama USA Kongressi raamatukogu, peatselt lisandusid teised asutused oma kogudega. Põhiline lähtekoht oli tuua ajaloolised pildid samasse keskkonda kui kaasaegsed pildid, teha need inimestele kommenteerimiseks kättesaadavaks. Ja see oli väga edukas idee – inimesed hakkasidki pilte infoga täiendama, kommenteerima, märksõnastama jne. Kirjutasin sellest ka 2008. aasta muuseumiaasta raames ajakirjale Muuseum artikli. Seejärel hakkasid mingisugused ideed mu peas kuju võtma. 2009. aastal tegin Vilniuses ühel konverentsil ettekande teemal, mismoodi võiks korraldada ajalooliste piltide veebis andmetega täiendamist. Edasi võttis ikkagi veel poolteist aastat, kuni 2011. aasta veebruari lõpus toimus üks Garage48 sarjas peetud häkaton¹, mille teemaks olid avalikud teenused. Kambas olid arendajad, turundajad, disainerid jne. Tavaliselt ongi neil üritustel ideid palju ning on oluline vaadata, kuidas saaks kokku töövõimelise meeskonna. Ideest esitletava lahenduseni jõutakse häkatonidel tavaliselt reedest pühapäevani töötades. Minu ideed esimese hooga osalema ei valitudki, kuid tänu Ahti Heinlale, kes nüüd tegeleb pakirobotitega ja kellele see idee meeldis, kutsuti mind reede õhtul kiirelt kohale, kui ideede esitlused olid juba alanud. Nii on Ajapaiga algus natuke nagu Tuhkatriinu-lugu.

Ühe nädalavahetusega jõudsin valmis esialgse toimiva lahenduse, aga ikkagi jäi küsimus, kuidas sellega edasi tegeleda – kust tuleb ressurss või kes õieti peaks ettevõtmist toetama. Esialgu tegime me veel mõne laupäevaku, kuid siis jäi Ajapaik veebi seisma kuni 2012. aasta teise pooleni, mil läksime taas ühele häkatonile ja tegime Ajapaigale mobiilirakenduse. Siis otsustasin, et peaksin edaspidi sellele pühendumale. Kohe seejärel käisime ka Ajujahi konkursil, kus meid valiti välja 25 parema hulka ja osalesime arenguprogrammis.

¹ Häkaton on fokuseeritud rühmatöö formaat, kus eri valdkondade ja kogemusega inimesed kogunevad, et leida lühikese aja jooksul intensiivselt panustades lahendus mõnele rühma liikmeid huvitavale olulisele probleemile.

> Ajapaiga mobiilirakendus on mõeldud just vanade piltide kõrvale samade vaadete tänapäeva jäädvustuste ehk refotode tegemiseks – mobiilirakendus esitab kasutajale lähimad pildid ning kuvab pildistamisvaates vanu pilte poolläbipaistvalt, nii et oleks lihtsam ajaloolist pilti tänapäeva tegelikkusega täpselt kohakuti asetada. Äpist avastas Vahur, et fotograaf Viktor Salmrele on samal tänavanurgal omal ajal poseerinud Viivi Luik (keskmisel pildil).

MIS ON AJAPAIGA PEAMINE IDEE?

Ajapaiga idee on võrreldav Vikipeediaga, kus luuakse samuti üldist avalikku hüve jagatud teadmiste näol. Ajapaik on spetsialiseerunud pildimaterjali andmetega rikastamisele. Tegelikult on nüüdseks sarnase eesmärgiga platvorme maailmas oma tosinkond. Kui alustasime, siis ma analooge ei teadnud, esimesed tekkisid Ajapaigaga samal ajal. Ma tahtsin teha, tahan siiani, parimat platvormi sellel eesmärgil, aga keeruline on leida võimalusi, et kõiki ideid ellu viia.

KUIDAS OLETE AJAPAIGA ELUS HOIDNUD?

Algus oli suures osas entusiasmi peal üles ehitatud. Esimese toetuse saime Kultuurkapitalilt 2012. aastal. 2013. aastal oli pärandkultuuriaasta, mille raames saime ka toetust, ning suurema toetuse saime Kultuurkapitali nõukogult 2013. aastal. 2014. aastal oli Haridus- ja Teadusministeeriumil ajaloo populariseerimise programm, kust me samuti toetust saime. Kokkuvõtvat võiks öelda, et kümne aasta jooksul oleme saanud ligi 100 000 eurot Ajapaiga tegemise jaoks, millest 50 000 saime kuni 2014. aastani, hiljem on toetus olnud väiksem. Ainult aastaks saime palgata arendaja. Ma arvan, et 2015. aastal oli meil kõige suurem tagasilöö: olime just loonud ühenduse MuISiga², piltide,

kasutajate ja kommenteerijate arv hakkas kasvama, tegin muudkui rahataotlusi, aga kõik taotlused lükati ühest voorust teise. Käisin neid korduvalt kaitsmas, kuid lõpuks me toetust ei saanudki. Nägime, et asi hakkas juba toimima ja siis, kui oleks olnud tõesti hoogu juurde vaja, kadus rahastus täiesti. 2016 pidin programmeerija lahti laskma ja tuli jätkata põlve otsas. Nüüd olen projektipõhiselt programmeerijaid kaasanud, kuid see läheb kokkuvõttes kallimaks.

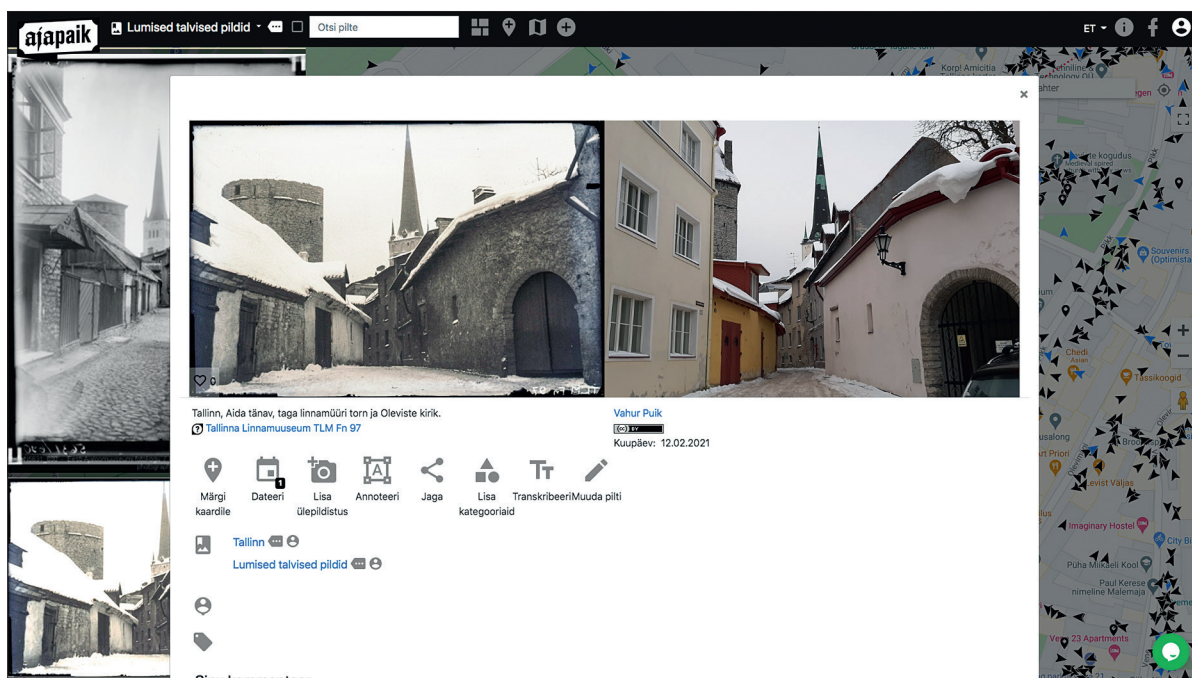
MILLINE ON TAOLISTE KULTUURIPÄRANDI PILVEMAASTIKE TULEVIK?

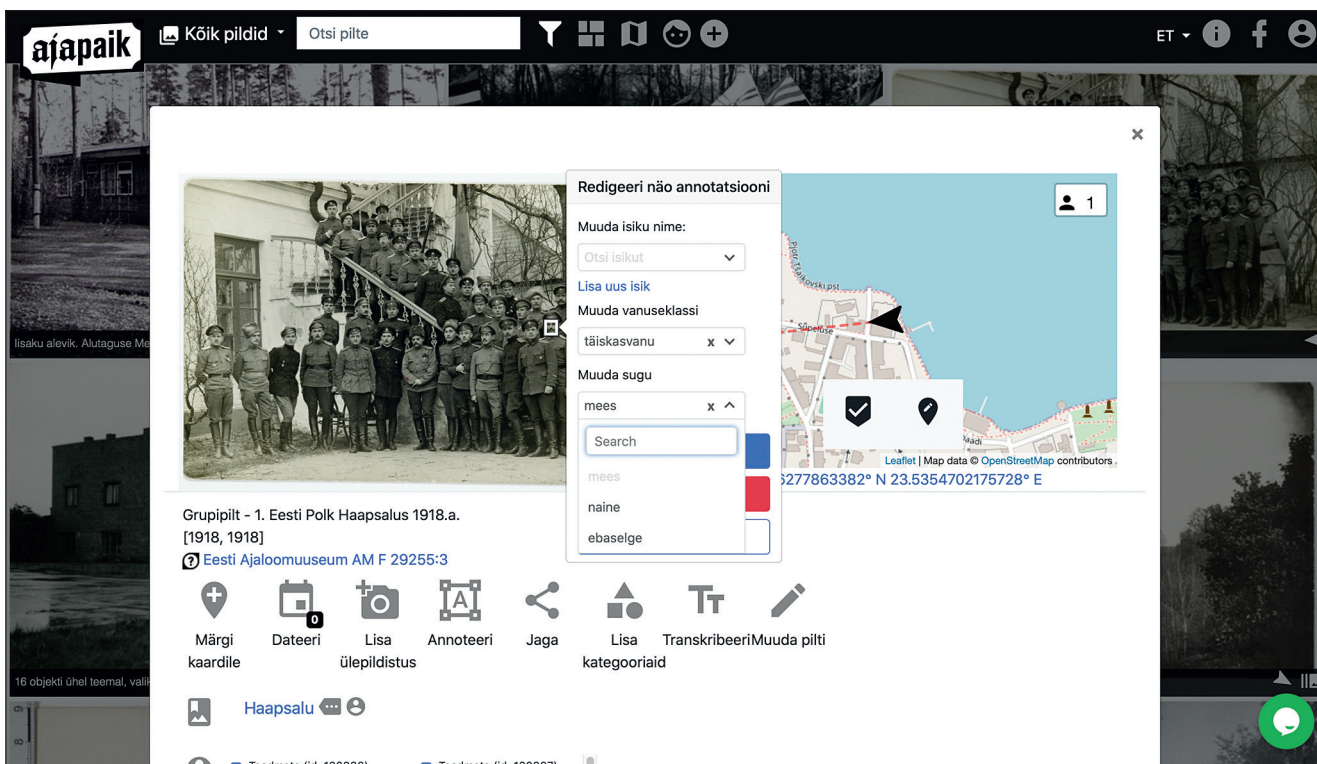
Inimestel on huvi ja tahtmist vanade piltidega suhestuda, oma mälestusi ja teadmisi jagada. Ennekõike näeb seda Facebookis. Eestis on kahjuks vähe kuulda üleeuroopalisest kultuuripärandi nn agregatorportaalist Europeana, kus tegelikult peaksid kõikide riikide „MuISid“ kokku saama. See oleks siis üks portaal, kust materjali otsida.

Inimestel on huvi jagada oma mälestusi, rääkida kaasa, lisada pildile oma emotsioone või mälestusi või paigutada kaardil täpike kohta, kus fotograaf on pildi tegemiseks seisnud. Kõik need eraldi repositooriumid on esimene samm digiteeritud kultuuripärandi kätte-

² MuIS on Eesti muuseumide veebivärv, infosüsteem, mis koondab muuseumide kogusid.

✓ Just ülepildistamise ehk enne ja nüüd pildipaaride talletamise propageerimisele tahab Ajapaik alanud aastal rohkem rõhku panna. (Kuvatõmmis Ajapaiga veebilehelt)

saadavaks tegemisel, kuid neil ei ole sotsiaalmeedia ja ühisloome võimalusi. Kui saadad MuISis mõne museaali juures tagasisidet või täpsustavat infot, siis on see nagu must auk, saadad oma info sinna, aga museaali kirjelduse juures sellest mingit märki ei ole.

MILLINE SAAKS OLLA AJAPAIGA ÜHISOSA NÄITEKS MUISIGA?
 MuISis on suur rõhk pandud museaalidega seotud toimingutele, millega on seotud palju keerukust, mida MuIS infosüsteemina peab teenindama. Samuti on muuseumide repositooriumis vaja tegeleda kõigi eri liiki museaalidega, samas kui meie oma platvormiga oleme spetsialiseerunud just pildilisele materjalile, ennekõike fotodele, aga ka maalidele ja graafikale ning keskendunud just nendele aspektidele, mis sellise ainese juures täiendamist vajavad. Meie Ajapaigas oma 10-aastase kogemusega teame, mis on ühisloome, mida kujutab endast kaasava platvormi loomine ja ka mis kõik veel tegemata on. Seda kõike ei ole mõtet MuISi sisse ehitada, selle poole saaksime pakkuda meie, tuues kokku eri allikatest (nii muuseumidest kui ka arhiividest jm) pärinevad pildid.

MILLISENA NÄED AJAPAIGA TULEVIKKU?

Mul on palju mõtteid teostamata. Mõtlen masinõppe ja tehisintellekti suunas, tahaks rakendada Ajapaigas

^ Lisaks pildidel kujutatud kohtade täpsele kaardistamisele saab Ajapaigas märgendada ka pildidel olevaid isikuid. Konkreetset inimest tundmata on kasu isegi sellest, kui märgime ära, mis soost ja vanuseklassist inimesega on tegemist, sest see võimaldab piltide otsingut kitsendada ka nende tunnuste järgi (kui keegi nt soovib otsida pilte oma vanaisast, siis on hea teada, millistel pildidel on tuvastamata mehi). Inimestega seoses on pildidel kindlasti veel palju avastusi ees ootamas, sest sageli on suur osa pildil olevaid isikuid kirjeldamata (kuvatõmmisel näha oleva 1. Eesti Polgu pildi juures pole muuseumikirjes mitte keegi veel nimeliselt mainitud). See on ka valdkond, kus masinõpe saab suuresti abiks olla – aidata nägusid tuvastada ja võrrelda. Aga ikkagi on vaja teadjad inimesi, kes pakkumiste õigsust üle kinnitaksid. (Kuvatõmmis Ajapaiga veebilehelt)

neist lähtuvaid võimalusi. Et algoritmid aitaksid mingisuguseid asju ära tunda ning teisalt inimesed oma teadmistega keskkonda täiustada ja kinnitada, kas info on õige. See võiks olla vastastikku õpetav-õppiv protsess. Selles valdkonnas oleks väga palju võimalik ära teha. Samuti on palju teha üldise kasutusmugavuse parandamiseks, et inimestel oleks lihtsam oma teadmistega kaasa lüüa.

Lähim eesmärk on korraldada Ajapaiga 10. sünnipäeva puhul üks veebiseminar, kus esinevad Ajapaiga-sarnaste välismaiste ühisloomeplatvormide esindajad.

ajapaik.ee